

ישיבת הפתל - ירושלים

שיחת הגאון הרב אביגדור הלוי נבנצל שליט"א לפרשת וישלח תשס"ו לדאוג למלכות שמים לפני שדואגים לעצמנו

הבחינות שהזכרנו לעיל, לגבי האבות עצמם: אברהם - בחינת הר, מקום בלתי מיושב, ולכן הוא נודד. יצחק - "ויזרע יצחק", בחינת שדה, מקום זריעה. ויעקב - "ויבן לו בֵּית" בחינת בית, בית המקדש. [אולי גם הפסוק שאנו אומרים בכל יום בשירת הים: "תִּבְאָמוּ וְתִשְׁעֲמוּ בְהַר נַחֲלַתְךָ" (שמות טו, יז), רומז לשלש הבחינות האלו: "תִּבְאָמוּ וְתִשְׁעֲמוּ בְהַר נַחֲלַתְךָ" - זו עבודתו של אברהם, לעשות הר. "מכון לשבתך פעלת, ה'" - זו עבודתו של יצחק, העזרה. "מקדש, ה' פוֹנְנוּ יִדְיךָ" - זו עבודתו של יעקב, שיהיה בית לה', בית מקדש. אחרי עבודתם של שלושת האבות - המקדש כבר מוכן. אמנם לא מבחינה גשמית, בעיני בשר לא רואים עדין כלום, אבל מבחינה רוחנית - המקום להשראת השכינה בעולם כבר מוכן.

לפי זה אפשר להבין, מדוע רק יעקב אבינו בונה לעצמו בית, ואילו אברהם ויצחק אינם עושים כן. דוד המלך הרי אומר: "אִם אָבֹא בְּאֶהָל בֵּיתִי, אִם אֶעֱלֶה עַל עֲרֹשׁ יְצוּעֵי... עד אמצא מקום לה', מְשֻׁפְּנוֹת לְאָבִיר יַעֲקֹב" (תהלים קלב, ג-ה). גם לנתן הנביא הוא אומר: "רָאָה נָא, אֲנִכִּי יוֹשֵׁב בְּבֵית אַרְזִים, וְאֲרוֹן הָאֱלֹקִים יֹשֵׁב בְּתוֹךְ הַיְרִיעָה" (שמו"ב ז, ב) - אי אפשר להשלים עם מצב כזה, שאני אשב בבית ארזים, וארון ה' ישכן במבנה פשוט! מוכרחים לבנות מקדש! אמנם למעשה הקב"ה גזר שם שלא דוד יבנה את בית המקדש, אלא רק שלמה בנו (שם, ד-ז), אבל ההרגשה של דוד היא, שהוא איננו מסוגל לגור בבית, כל עוד אין בית לקב"ה. צריך לדאוג קודם כל למקום לה', ורק אח"כ לדאוג למקום לעצמי.

כך גם בבית שני. אחרי שזרובבל ואנשיו עלו מבבל לארץ ישראל והתחילו לבנות את בית המקדש, באה הפסקה של שמונה עשרה שנה שבהן כורש ביטל את העבודה, ועבודת הבניין נעצרה עד שנת ז' לדרישות בן אחשורוש. אז מתנבא חגי ואומר: "הֲעֵת לָכֶם אֲתָם לְשִׁבְתָּ בְּבֵיתְכֶם סְפוּנִים, וְהַבֵּית הַזֶּה תִּרְבֵּי"? (חגי א, ד) אתם יושבים לכם בתוך בתים, ואינכם דואגים שגם בית ה' יהיה בנוי. צריך קודם כל לדאוג לבית ה'. נכון שבמשך שמונה עשרה שנה לא היתה תביעה עליהם, כי המלכות לא נתנה לבנות, אבל עכשיו חגי מביין (כדבר ה'), שהגיע זמן לבנות. ואם הגיע זמן לבנות, אי אפשר עוד לשבת בבתיים. צריך לבנות את בית המקדש, להקים את בית ה' לפני הבית של עצמי.

לכן אברהם ויצחק לא בונים לעצמם בית. כי כל עוד הר המוריה הוא בבחינת "הר" - גם אברהם הוא בבחינת הר. הוא נודד, ללא בית וללא שדה. רק כשהר המוריה מגיע (ע"י עבודתו של יצחק) לבחינת "שדה", מרשה

מדוע אברהם ויצחק לא בנו לעצמם בתים?

התורה מספרת בפרשתנו: "ויעקב נָסַע סִכְתָּה, וַיָּבֹא לְיִצְחָק לְיִשְׂרָאֵל" (בראשית לג, יז). זהו שלב חדש בצורת חיי האבות הקדושים בארץ ישראל. אברהם אבינו היה נודד כל ימיו: "ויעבר אברם בארץ" (שם יב, ו), "ויסע אברם הלך ונסוע הנגבה" (שם ט), "וילך למסעיו" (שם יג, א), "קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה" (שם יז), "ויסע משם אברהם ארצה הנגב" (שם כ, א) - תמיד הוא נודד ממקום למקום. אמנם לפעמים הוא יושב עשרות שנים במקום אחד (ע"י רש"י שם כא, לד), אבל במהותו הוא נודד. "בכל מקומותיו היה כאורח; חונה, ונסוע והולך" (רש"י שם). ממילא אין לו בֵּית קבע, רק אהלים (ע"י שם יב, ח; יג, ג; יג, יח; יח, א). אצל יצחק אבינו מוצאים כבר שלב נוסף: "ויזרע יצחק בארץ הַהוּא" (שם כו, יב). הוא כבר זורע שדה, דבר שמראה על קביעות מקום, יותר מזו שהיתה אצל אברהם אביו. ואילו אצל יעקב מוצאים כבר שלב מתקדם הרבה יותר - "ויבן לו בֵּית" ! זוהי כבר אחיזה של ממש בארץ. עד עכשיו האבות היו באהלים, ועכשיו לראשונה - "ויבן לו בֵּית".

מדוע רק יעקב בונה לעצמו בית? מדוע אצל אברהם ויצחק לא מצינו שבנו לעצמם בתים? - נראה לבאר כך: האבות, עיקר עבודתם היה לעשות בארץ מקום לשכינה. חז"ל אומרים, שחטאי הראשונים סילקו כביכול את השכינה מן העולם: חטא אדם הראשון סילק במידה מסויימת, אחר כך חטא קין סילק יותר, אחר כך חטאי דור אנוש, דור המבול, דור הפלגה, חטאי סדום וכן חטאים אחרים, כולם סילקו יותר ויותר את השכינה מן העולם, עד שבאו האבות הקדושים והתחילו להוריד את השכינה בחזרה לארץ (ב"ר יט, ז). חז"ל עומדים על כך, שמידת השראת השכינה במקום המיועד לה - בהר המוריה - הולכת ומתעצמת אצל כל אחד מן האבות. אצל אברהם נקרא הר המוריה "הר": "אשר יִאָמֵר הַיּוֹם בְּהַר הַיְרֵאָה" (בראשית כב, יד). הר, איננו מקום ישוב כל כך. השכינה כמעט ואיננה "גרה" שם. לעומת זאת, אצל יצחק נקרא כבר הר המוריה "שדה": "וַיֵּצֵא יִצְחָק לְשׁוֹחַ בְּשָׂדֵה לַפְנוֹת עֵרֶב" (שם כד, טג) [והכוונה היא אל הר המוריה - ע"י פסחים פח, א ורש"י שם]. ואילו אצל יעקב נקרא כבר הר המוריה "בֵּית": "וַיִּקְרָא אֶת שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא בֵּית אֱלֹהִים" (בראשית כח, יט). המב"ט מוסיף ומסביר, שאברהם על ידי העבודה הגדולה שלו, גרם לקדושה הרוחנית של הר המוריה, ית, יצחק אבינו בעבודה שלו גרם את קדושת העזרה, שהיא בבחינת שדה, ויעקב אבינו בעבודה שלו עשה את קדושת הבית - קדושת ההיכל. אלה הן ממש שלש

שמותר וצריך לבטל את העליה לירושלים, ולעבוד את ה' בבית א-ל ובדן. כשם שבשביל פיקוח נפש של יהודי אחד מותר גם לאלפי יהודים לחלל את השבת, ואפילו שבתות הרבה בזה אחר זה, כך מותר גם בשביל פיקוח נפש שלו לבטל עשרה שבטים מישראל מעליה לרגל באופן קבוע, שנה אחר שנה. הם לעולם לא יעלו עוד לרגל, ויעברו על חיובי כרת של שחיטת והעלאת קרבנות מחוץ לירושלים (זבחים קו, א) - והכל בגלל פיקוח נפשו של המלך. אולי ראה בזה גם קיום מצוה: הרי אחיה השילוני ציוה עליו להיות מלך על ישראל (מלכ"א יא, כט-לח), ממילא הוא מצוה מפי הנביא לדאוג לקיום מלכותו.

אלא מה, שבסופו של חשבון נמצא, שהוא מעדיף לדאוג למלכותו שלו לפני מלכות שמים. מלכות שמים הרי מחייבת, שכל ישראל יעלו לירושלים ויעברו את ה' בבית המקדש, במקום אחד. אבל ירבעם דואג קודם כל למלכות שלו, גם על חשבון מלכות שמים. צריך עיון, באמת, האם מותר לעקור מצוה מכל ישראל בכהאי גוונא, בגלל חשש לפיקוח נפש. אפילו אם נניח שהחשש שלו היה מוצדק, האם בגלל זה מותר להחטיא את כל ישראל שלא לעלות לרגל? ר' זכריה בן אבקולס, כשהיתה שאלה אם להקריב את הקרבן של הקיסר או לא, מחליט שלא להקריב את הקרבן של הקיסר, למרות שבדאי ידע שצפויה סכנה לכל ישראל מזה. הוא חשש שיבואו מזה לפסוק דין מוטעה, שבעלי מומים קרבים על המזבח (גיטין נו, א). אמנם נראה מדברי חז"ל (שם) שהוא טעה בחשבון, אבל בכל זאת, לא כל כך פשוט לבטל את כל ישראל מעליה לרגל, ולא רק פעם אחת, אלא בקביעות, שנה אחר שנה. ירבעם היה צריך לבטוח בה'. אם אחיה השילוני ניבא שהוא יהיה מלך, ודאי הקב"ה ישמור עליו שאנשי יהודה לא יהרגו אותו. ואם הוא אינו בטוח בזה, שישאל את אחיה השילוני (שעדין היה חי), מה לעשות במקרה כזה. אחיה השילוני ודאי היה אומר לו בשם ה', שלא יקרה לו כלום. אלא שירבעם לא טורח לשאול את אחיה השילוני. הוא פוסק לבד, שאפשר לבטל את כל עשרת השבטים מעליות לרגל במשך שנים רבות - והכל כדי לקיים את מלכותו. זהו פסק הלכה, אבל פסק שנובע מנגיעות אישיות, כאשר הדאגה לקיום מלכותו קודמת אצלו לדאגה למלכות שמים. לכן אין לו חלק לעוה"ב בגלל הפסק הזה. אם היתה לו יראת שמים, לא היה פוסק כך.

ממילא, מי שאוכל לפני התפילה, אמנם הוא לא מחטיא את הרבים כירבעם, רק הוא לבדו חוטא, אולי אפילו לא חוטא מדאוריתא אלא רק מדרבנן, אבל סוף סוף נקודה משותפת יש לו עם ירבעם בן נבט - הוא דואג קודם כל לעצמו, אח"כ למלכות שמים. נכון! צריך לקבל מלכות שמים, צריך להתפלל, אבל קודם כל נדאג לתאוה שלי. בנקודה הזאת הוא דומה לירבעם בן נבט. אמנם לרפואה מותר לאכול לפני התפילה (שו"ע אורח סי' פ"ט סע' ג), ואפילו מי שאינו חולה, אלא שהוא

לעצמו יצחק לזרוע גם לעצמו שדה. ורק כשהר המוריה מגיע (ע"י עבודתו של יעקב) לבחינת "בית" - מרשה לעצמו יעקב אבינו לבנות גם לעצמו בית: נִיָּן לֹא פִּית". זוהי עבודת האבות, לעשות מקום לה'. אחרי שיש שדה לה' - אפשר לזרוע שדה גם לעצמי; אחרי שיש בית לה' - אפשר לבנות בית גם לעצמי. אבל קודם כל - צריך לדאוג לה'.

מה לאוכל לפני התפלה וירבעם בן נבט?

הגמרא אומרת: "האוכל ושותה ואחר כך מתפלל, עליו הכתוב אומר: 'וְאֵתִי הִשְׁלַכְתָּ אַחֲרַי גִּנְנָךְ' (מלכ"א יד, ט); אל תקרי 'גִּנְנָךְ' אלא 'גִּנְיָךְ'; אמר הקב"ה: לא אחר שנתגאה זה, קיבל עליו מלכות שמים" (ברכות י, ב). קודם כל הוא דאג למלא את הבטן שלו, אחר כך הוא נזכר שצריך גם להתפלל לה'... - 'וְאֵתִי הִשְׁלַכְתָּ אַחֲרַי גִּנְנָךְ'." על מי נאמר הפסוק הזה במקורו? פסוק זה נאמר ע"י אחיה השילוני לירבעם בן נבט. ירבעם חטא בחטאים הגרועים ביותר: העמיד שני עגלים, אחד בבית א-ל ואחד בן, והורה לישראל לעבוד את העגלים במקום לעלות לירושלים. הוא חוטא ומחטיא את הרבים, והוא אחד מאלה שאין להם חלק לעוה"ב (משנה סנה' ז, א). מה לכל זה ולאכילה לפני התפלה? הרי לגבי אכילה לפני התפלה יש בכלל מחלוקת, אם היא אסורה מדאוריתא או רק מדרבנן. אפילו התפילה עצמה, נחלקו בה הראשונים אם חיובה מדאוריתא או מדרבנן. ודאי אפוא, שאכילה לפני התפילה אינה חמורה כמו מה שעשה ירבעם בן נבט. מדוע א"כ אומרים חז"ל על האוכל לפני התפלה - שהיא עבירה קלה (יחסית) - את אותו הפסוק שנאמר על מעשהו החמור של ירבעם בן נבט?

נראה להסביר, וזהו מפני שבשורש הענין, יש באכילה לפני התפלה מעין חטאו של ירבעם בן נבט. מה עשה ירבעם? למה הוא מחטיא את כל ישראל שלא לעלות לרגל? - הוא חושש למלכותו. דוד דואג קודם כל למלכות שמים, לפני מלכות עצמו (כפי שראינו לעיל), ואילו ירבעם דואג למלכות עצמו לפני שהוא דואג למלכות שמים: "ויאמר ירבעם בלבד: עתה תשוב הממלכה לבית דוד! אם יעלה העם הזה לעשות זבחים בבית ה' בירושלם - נִשָּׁב לֵב הָעָם הַזֶּה אֶל אֲדֹנָיִקָהּ אֶל רַחֲבֵעַם מֶלֶךְ יְהוּדָה, וְהִתְקַנְנִי" (מלכ"א יב, כז). למה חשש ירבעם, שאם העם יעלה לירושלים, יש חשש למלכותו ולחיינו? הסבירו חז"ל, מפני שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד. ואם כן, אם יבואו העם למקדש, ויראו שרחבעם בן שלמה מלך יהודה יושב בעזרה, וירבעם (שאיננו מבית דוד) איננו יושב, תתערער מלכותו. יאמרו שרחבעם מלך, וירבעם איננו אלא עבד. ואם יושב גם ירבעם בעזרה (למרות האיסור), יראו זאת כמרידה במלכות רחבעם ויהרגוהו (סנה' קא, ב). יש פה א"כ מצב של פיקוח נפש, שדוחה את כל האיסורים שבתורה. ממילא מחליט ירבעם בחכמת התורה שלו [ירבעם היה תלמיד חכם גדול מאד, כפי שמבואר בגמרא (סנה' קב, א)],

בהם בבית המקדש, שבזמן שיאמרו הלויים את השיר במקדש, יהיו מנגנים בכלים אלו (עי' דבה"ב כט, כו-כז). לעומת זאת, הרשע - הוא סתם אוהב ניגונים! הוא מנגן לא מפני שהוא מנסה לעבוד את ה', אלא מפני שהוא אוהב ניגונים. "פְּדוּיָד חֻשְׁבוּ לָהֶם פְּלִי שִׁיר", אבל האמת היא שהמרחק בינם לבין דוד בכוונת השירה, הוא גדול מאד.

שמעתי פעם מהרב [הגרש"ז אויערבאך] זצ"ל לדינא: הרי חז"ל אמרו, שאסור לשיר פסוקים סתם. אם אדם שר פסוקים, התורה חוגרת שק ואומרת לקב"ה: "רבנו של עולם! עשאוני בניך ככינור שמנגנים בו לצים" (סנה' קא, א). ואמר בזה הרב זצ"ל, שהדבר תלוי: אם אדם שר פסוק כדי להתעורר על תוכן הפסוק, למשל: אדם שר "טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף" כדי להתעורר באמת לאהבת התורה, או שר "כי מציון תצא תורה", או פסוק אחר ששרים כדי להתעורר לאהבת התורה או לאהבת ציון - אז אין בזה בעיה. אבל אם אדם שר פסוק רק מפני שהניגון מוצא חן בעיניו - זה באמת אסור. זהו "ככינור שמנגנים בו לצים", שעל זה התורה חוגרת שק. תלוי א"כ למה אדם עושה את הדברים.

ה"חינוך" אומר בענין זה דבר חמור מאד. ה"חינוך" אומר (מצוה תי"ח), שאם אדם אוהב איזה דבר חוץ מהקב"ה, אם אהבה זו איננה לצורך עבודת ה', הרי הוא עובר על מצנת עשה! על איזו מצנת עשה הוא עובר? - על מצנת עשה שאנו מזכירים פעמים בכל יום: "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך" (דברים ו, ה). 'בכל לבבך' פירושו, שהלב יהיה פנוי מכל אהבה אחרת, ורק אהבת ה' תמלא אותו! אמנם התורה מצוה גם "ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא יט, יח), וכן צריך לאהוב את התורה, ולאהוב תלמידי חכמים, וצריך שאדם יאהב את אשתו ואשה את בעלה, והאבות את הבנים והבנים את האבות, אבל אהבות אלו צריך שתהיינה חלק מאהבת ה'. למשל, בענין אהבת ישראל: היות ואני אוהב את ה', על כן אני אוהב גם את בניו, כפי שמצוי, שאדם שאוהב את חברו אוהב גם את בני חברו. וכן בענין אהבת התורה: לאהוב אותה בגלל שהיא תורת ה' האהוב עלינו. אבל לא כאהבות נפרדות. קשה, כמובן, לקיים את הדברים האלה. אבל לפחות נדע מה נדרש מאיתנו, לדעת ה"חינוך". שאהבת ה' תמלא את כל לבנו, בלי שיור מקום לאהבה אחרת, אפילו לא לאהבת עצמנו.

יש סיפור שהחפץ חיים היה מספר על אשה אחת, שבזמן האינקביזיציה בספרד, בשנת רנ"ב, שחטו לעיניה את שני בניה. נשאה האם את עיניה לשמים ואמרה: רבנו של עולם! אני מתנודה לפניך, שכל אימת שהיו פְּנֵי חַיִּים, לא היתה אהבתי אליך שלמה, כי נשארה בלבי פינה לאהבת בני. כעת, עם מות בני, מסורה כל אהבתי אליך, ואוכל מעתה לקיים בשלמות את הצו: 'ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך'! (תנועה המוסר, ח"ד פ"ה). אינני יודע אם כך צריך להרגיש ולומר.

רעב או צמא מאד עד שאינו יכול לכוין בתפלתו בגלל זה, גם לו מותר לאכול לפני התפלה, להשקיט את רעבונו כדי שיוכל להתפלל בכוונה (סע' ד' שם), אבל כשזה לא כך, כשסתם מתחשק לאדם לאכול חתיכת עוגה לפני התפלה, זהו "וְאֵתִי הִשְׁלַכְתָּ אַחֲרַי גִּבְרָה".

מספרים על אדמו"ר אחד, שראה פעם את בְּתוּ מתפללת בבוקר בחפזה. שאל אותה: למה התפללת כל כך מהר? אמרה לו, שהרופא אסר עליה לחכות הרבה זמן בבוקר לפני האכילה. אמר לה אביה: "מוטב לאכול כדי להתפלל, מאשר להתפלל כדי לאכול. עדיף שתאכלי לפני התפלה, ותתפללי בכוונה". זה נכון! כשאדם צריך לאכול מבחינה רפואית לאכול, מוטב באמת שיאכל לפני התפילה, ולא יתפלל בחפזה (עי' משנ"ב סי' פ"ט ס"ק כ"ד). אבל סתם כך לתאנת נפשו - אסור לאכול לפני התפלה.

בכל דרכיך זעהו

גם אחרי התפילה, כשכבר מותר לאדם לאכול, כותב הרמב"ם (הלכ' דעות פ"ג), שתהיה אכילתו בבחינת "בכל דרכיך זעהו" (משל ג, ו); שכל מה שאדם עושה, יעשה לכבוד שמים. כשהוא אוכל, שלא יאכל רק כדי למלא את בטנו, אלא כדי שיהיה לו כח להתפלל, ללמוד תורה ולקיים מצוות. וכן כל שאר הדברים שאדם עשה, יעשה לשם עבודת ה'. אדם לא צריך לחפש את תענוגי עצמו. צריך לחפש את עבודת ה' בכל דבר.

באמת, קשה לעשות את הכל לשם שמים. אדם גם מרמה את עצמו, לפעמים, שהוא עושה לשם שמים. אמרו על דרך המליצה: "כי ה' ל' רשע על תְּאֻנַּת נפשו" (תהלים י, ג) - הרשע אוכל ועושה מעשים שונים בגלל תאנת נפשו, ומתן את עצמו בכך, שהוא נוהג כמו הלל! ... חז"ל מספרים על הלל, שבשעה שהיה נפטר מתלמידיו (אחר שלמד עמם בבית המדרש), היה אומר להם שעכשיו הוא הולך לגמול חסד עם אורח אחד שנמצא בביתו. ופירש להם, שכוונתו היא לנפשו, שהיא אורחת בתוך גופו, שהיום היא כאן ומחר איננה כאן... (ויק"ר לד, ג). הרי שהלל לא אכל ושתה בגלל תאוותו, אלא בשביל קיום נפשו, שלא תסתלק מגופו בטרם עת... ומה עושה הרשע? הרשע אוכל כדי למלא את תאוות לבו, ואומר שכוונתו היא כהלל: "כי ה' ל' רשע על תְּאֻנַּת נפשו" ... זוהי, כמובן, מליצה. לא זה פשט הפסוק. אבל יש גם פסוק אחר, ששם זהו אכן הפשט: "הַפְּרֻטִים עַל פִּי הַנֶּבֶל, פְּדוּיָד חֻשְׁבוּ לָהֶם פְּלִי שִׁיר" (עמוס ו, ה). הרשעים מנגנים, ותולים את עצמם בדוד: מה דוד ניגן, אף אנו ננגן. "פְּדוּיָד חֻשְׁבוּ לָהֶם פְּלִי שִׁיר". אלא שיש בכל זאת הבדל אחד, שהרשעים מתעלמים ממנו: דוד המלך נִגַּן לכבודו של הקב"ה, והרשעים אינם מנגנים אלא להנאת עצמם! דוד המלך היה קם בחצות הלילה, אומר תהילות לה', את כל ספר תהילים דוד כתב לנו. אולי אמר גם תהילות נוספות, שלא נכתבו, או שנכתבו ולא הגיעו לידינו. על כל פנים, התהילות שכתב לנו דוד בספר תהילים, זוהי עבודת ה'! זו איננה שירה לשם תענוג! דוד תיקן גם את הכלים לשורר

שבת ולאכול אוכל כשר. יכול אפילו לעלות לארץ ישראל. הסידור ניצח את הקומוניזם הרוסי!
 כך גם במלחמה נגד יון. ה"חלשים" הם אלה שניצחו את היונים. מי הם ה"חלשים"? אין הכוונה בזה לחשמונאים, אלא לכל אלה שנהרגו בגזרות יון על שמירת שבת ועל אי הסכמה לעבוד עבודה זרה ועל מילת הבנים. הם אלה שניצחו את היונים! את ה"מכה בפטיש" עשו אחר כך החשמונאים עם מסירות הנפש שלהם, אבל לולא כל הצדיקים הקודמים, מי יודע אם החשמונאים היו מצליחים לנצח את יון. רק בזכות ה"חלשים" שנסקלו ונתלו והולקו על קידוש השם, הצליחו החשמונאים לנצח את יון.

החשמונאים הלכו באמת בדרך של דוד המלך. הם דאגו למלכות שמים, שיהודי יוכל לשמור מצוות, שביית המקדש יהיה מטוהר מעבודה זרה, ויוכלו להקריב עליו קרבנות לה'. הם לא דאגו למלכות עצמם. אמנם בסופו של דבר זכו גם "שחזרה מלכות לישראל יתר על מאתיים שנה" (רמב"ם הלכ' חנוכה פ"ג ה"א) [מדוע הרמב"ם מציין זאת? חושבני שהרמב"ם רוצה לתרץ בזה, מדוע בפורים איננו אומרים הלל, ובחנוכה אומרים הלל. מתרץ הרמב"ם: "חזרה מלכות לישראל יתר על מאתיים שנה". כלומר: בפורים "אכתי עבדי אחשורוש אגן" (מגילה יד, א), ועל כן אין אומרים בו הלל, כי איננו יכולים לומר "הללו עבדי ה'" בשעה שנשארו משועבדים לאחשורוש (שם). אבל בחנוכה "חזרה מלכות לישראל", לא נשארו משועבדים לאנטיוכוס, ולכן יכולים אנו לומר: "הללו עבדי ה'"]
 אבל לא על הדבר הזה הם יצאו למלחמה. הם יצאו למלחמה על מלכות שמים, שיהודי יוכל לשמור תורה ומצוות. אם אנטיוכוס היה מודיע: "יש לכם חופש דת, אינני מכריח שום יהודי לעבוד עבודה זרה, תוכלו לעבוד את אלקיכם במקדש כרצונכם" - החשמונאים לא היו יוצאים למלחמה ביון. אחרי שכבר נלחמו, הגיעו גם למלכות ישראל, אבל המלחמה היתה על מלכות שמים. לכן באמת זכו להחזיר את מלכות ישראל. כשנלחמים על מלכות שמים, זוכים גם למלכות ישראל. המלחמות אח"כ, למשל המלחמה בזמן החורבן, שם לא הכריחו את היהודים לעבוד עבודה זרה, שם המלחמה היתה יותר על המלכות, ולכן שם המלחמה באמת לא הצליחה. רק כאן, שהמלחמה היתה על מלכות שמים - זכו ונעשה להם נס.

היום, גם אם אין לנו עבודת בית המקדש, בכל זאת השלהבת של הנר שהדליקו החשמונאים במקדש מאירה גם לנו. כל יהודי שמדליק נרות חנוכה, זהו מעין הדלקת המנורה בבית המקדש. לכן אסור להנות מהאור של נרות חנוכה (שו"ע או"ח סי' תרע"ג ס"א), ואפילו השמן שנשאר מן הנרות אסור בהנאה (שם סי' תרע"ז ס"ד), מפני שעשו את נרות חנוכה כעין נרות המנורה במקדש. בנרות שבת, אם נשאר שמן, מותר להשתמש בו אחרי שבת למה שרוצים. ואילו בשמן שנותר מנרות חנוכה אסור להשתמש, מפני שנתנו בו קדושה מעין קדושת המנורה במקדש. הרי שנרות המקדש של חשמונאי

ודאי שצריך להודות לה' על הרעה כשם שמודים על הטובה, זו זכות גדולה של אותה אשה, אבל יחד עם זה, צריך לדעת שה' לא רוצה שהלב יהיה פנוי מאהבת הבנים. ה' רוצה שתהיה אהבת בנים, ותהיה אהבת ישראל; אלא שאהבה זו צריכה באמת להיות חלק מאהבת ה', לא אהבה נוספת על אהבת ה'. וכך גם בנוגע לרצונות השונים של האדם. להשתדל לשעבד את הרצונות לעניני שמים. אם אני רוצה לאכול, להשתדל שהרצון לאכול יהיה כדי שיהיה לי כח לעבודת ה'. אם אני רוצה לישון, להשתדל שהרצון לישון יהיה כדי שיהיה לי כח לעבודת ה'. זהו "בכל נפשך", בכל רצונך, שתשתדל שכל הרצון שלך יהיה לעשות רצון ה'.

"מסרת גבורים ביד חלשים" - מי הם החלשים?

הג"ר יחזקאל סרנא זצ"ל, ראש ישיבת חברון, היה נוהג לשאול ילדים: האם החשמונאים היו גבורים או חלשים? הילדים היו עונים לו: ודאי שהיו גיבורים! אמר להם: לא נכון! כתוב בסידור: "מסרת גבורים ביד חלשים" - הרי שהחשמונאים היו חלשים!
 אבל אולי מותר לומר גם פשוט אחר כמה שאומרים "מסרת גיבורים ביד חלשים". בימינו, כשהיה צריך לנצח את גרמניה הארורה, הרי נשפך דם רב בשביל לנצח את הרשעים ההם. לא רק דם ישראל, גם דם של אומות העולם. מאות אלפי אנגלים, רוסים, צרפתים, אמריקאים וגם גרמנים נהרגו עד שגרמניה נשברה. לעומת זאת, הקומוניזם התמוטט כמעט ללא כל שפיכות דמים. כל פצצות האטום ושאר כלי המשחית שהיו להם, לא הועילו להם, והקומוניזם התמוטט ונעלם ללא כל מלחמה. איך קרה הדבר הזה? מהו הכח שהכריע את מעצמת הקומוניזם? את הקומוניזם ניצחו אלה שמסרו את עצמם על קידוש השם אצל הקומוניסטים על שמירת שבת, על כשרות, על ברית מילה ועל שאר מצוות. הם אלו שהכריעו את הקומוניזם! לגבי גרמניה הארורה ה' קבע שיהיה צורך במלחמה ארוכה וקשה כדי לנצח, אבל את הקומוניזם ניצחו כמעט בלי מאמץ, רק בכח הרוח.

סיפר לי אבי מורי זללה"ה, שהג"ר בצלאל זולטי זצ"ל דרש פעם בשבת חנוכה על הפסוק שמופיע בהפטרה: "לא בחיל ולא בכח, כי אם ברוחי, אמר ה' צבא-ות" (זכריה ד, ו). אמר הרב זולטי: "אם רוצים לראות דוגמא להתגשמות הפסוק הזה, ניתן לראות זאת ברוסיה. לרוסים יש טנקים, וטילים, ופצצות אטום, וחיל גדול מאד, ובכל זאת הם מפחדים. ממה הם מפחדים? - מסידור של יהודי! זוהי "סכנת נפשות" בעיניהם! אסור שיהיה סידור ביד של יהודי!... אם הג"ר בצלאל זולטי זצ"ל היה חי עוד כמה שנים, היה יכול להוסיף בדרשתו, שהרוסים אכן צדקו בחשש שלהם. הסידור באמת ניצח! כל פצצות האטום לא הועילו, והקומוניזם התמוטט. כל יהודי ברוסיה שרוצה בכך, יכול היום להחזיק סידור בגלוי, יכול להחזיק חומש וגמרא בגלוי, ויכול לשמור

מלווים גם אותנו, עד שנזכה להדליק שוב את המנורה
האמיתית בבית המקדש, במהרה בימינו, אמן.